

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ринкові умови господарювання відзначаються високим рівнем складності, динамічності та невизначеності, що ставить особливі вимоги перед менеджментом вітчизняних підприємств. Ефективна система управління діяльністю підприємства повинна ґрунтуватися на принципах гнучкості, оперативності, точності та раціональності для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності розвитку суб'єкта господарювання.

Одним із основних об'єктів управління на підприємстві є його економічний потенціал, вагомою складовою якого, у свою чергу, виступає оборотний капітал. Оборотний капітал виступає матеріальною основою усіх бізнес-процесів на підприємстві, відтак, розробка та впровадження у практичну діяльність засад раціонального управління ним виступає важливим завданням менеджменту будь-якого суб'єкта господарювання.

Важливість проблем управління оборотним капіталом підприємств визначила вагомий науковий інтерес до даної проблематики. Зокрема, визначену сферу поклали у коло своїх інтересів такі науковці, як Г. О. Алексін, В. П. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко, І. Л. Латишева, Д. І. Морозюк, О. М. Рудницька, Н. А. Стеценко, Р. В. Фроленко, О. М. Чубка та ін. Водночас, складність та дискусійність проблем, пов'язаних із управлінням оборотним капіталом підприємства, визначає актуальність та доцільність подальших наукових пошуків у визначеній сфері досліджень.

Управління – це процес цілеспрямованого та керованого впливу суб'єктів управління на об'єкт управління. Таким чином, першочергово вважаємо за доцільне визначити сутність об'єкту управління – оборотного капіталу. Дослідження наукових джерел [1-5] надало можливість виділити два основних підходи до визначення сутності оборотного капіталу:

- оборотний капітал являє собою сукупність поточних активів підприємства, відтак, є тотожним з поняттям оборотних активів суб'єкта господарювання;

- оборотний капітал розглядається як авансована вартість, тобто джерела фінансування оборотних активів.

Узагальнюючи виділені підходи, вважаємо, що доцільною є їхня інтеграція з точки зору відображення економічного змісту оборотного капіталу. Таким чином, пропонуємо під оборотним капіталом розуміти сукупність матеріальних та нематеріальних активів підприємства, що використовуються протягом періоду менше одного року, а також джерел їх фінансування. Виходячи із запропонованої сутності, основними об'єктами в системі управління виступають оборотні (поточні) активи та джерела їх фінансування.

Суб'єктом управління оборотним капіталом можуть виступати:

- керівники усіх рівнів, відповідно до покладених на них функцій та обов'язків в рамках системи управління оборотним капіталом;

- фінансова служба;

- планово-економічний відділ;

- інші підрозділи та працівники відповідно до посадових обов'язків.

Основною метою управління оборотним капіталом є забезпечення повсякчас його достатності для обслуговування виробничо-господарських процесів, а також оптимізація витрат на його формування.

Відповідно до поставленої мети основними завданнями управління оборотним капіталом є [3, с. 261]:

- забезпечити безперервність виробничих процесів – передбачає формування оборотних активів необхідного кількісного та якісного складу з урахуванням тривалості операційного та фінансового циклу підприємства;

- прискорити оборотність оборотних активів – спрямоване на оптимізацію структури оборотних активів з точки зору їхньої оборотності;

- забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства – передбачає постійну підтримку достатнього рівня високо- та швидколіквідних активів для покриття поточних зобов'язань підприємства;

- забезпечити високий рівень рентабельності оборотних активів – спрямоване на підвищення ефективності використання оборотних активів;

- оптимізувати джерела фінансування оборотних активів – забезпечує оптимальне співвідношення між власними та залученими, коротко- та довгостроковими джерелами фінансування з точки зору мінімізації витрат та відповідності фінансовій стратегії підприємства.

Основні методи, що можуть бути використані при управлінні оборотним капіталом підприємства, включають наступні:

1. Метод коефіцієнтів – спрямований на формування аналітичної складової управління оборотним капіталом шляхом розрахунку, оцінки та аналізу коефіцієнтів, що визначають особливості використання оборотного капіталу. До основних таких коефіцієнтів відносяться показники оборотності капіталу та окремих його складових, завантаженості, тривалості обороту тощо. Розраховані показники використовуються для обґрунтування та реалізації управлінських рішень у сфері управління оборотним капіталом [5, с. 441].

2. Нормування – використовується лише для частини оборотних активів, проте формує вагомий важіль управління ними. Передбачає розрахунок норм запасів та використання окремих складових оборотних активів з точки зору забезпечення їх достатності для обслуговування виробничо-господарських процесів та запобігання формування надлишку [2, с. 118].

3. АВС-аналіз – аналітичний інструмент, що забезпечує поділ усіх товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) на три групи з точки зору їх вартісних та кількісних характеристик. Кожна з груп передбачає формування своїх засад

управління, зокрема, щодо більш вартісних ТМЦ використовують вищий рівень деталізації управління, щодо менш вартісних застосовують спрощені підходи до управління [5, с. 443].

4. Оптимізація оборотного капіталу – може розглядатися з двох позицій: оптимізація оборотних активів та оптимізація джерел фінансування оборотних активів.

В цілому, механізм оптимізації оборотного капіталу передбачає:

- збалансування дебіторської та кредиторської заборгованості з точки зору їх обсягів та термінів погашення для забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання;

- збалансування грошових потоків шляхом впровадження системи короткострокового планування грошового обороту;

- забезпечення підтримки запасів товарно-матеріальних цінностей на достатньому рівні шляхом впровадження методів нормування, економічно обґрунтованого розміру замовлення, моделей Баумоля та Мілера-Орра тощо;

- впровадження ефективних механізмів управління та контролю [2, с. 115; 5, с. 444].

Оптимізація джерел фінансування, у свою чергу, передбачає ідентифікацію моделі фінансування. На сьогодні найбільш поширеними є 4 моделі фінансування, що розташовані у порядку зниження рівня ризику[1, с. 144]:

- ідеальна – передбачає фінансування необоротних активів підприємства за рахунок довгострокових пасивів, у той час як всі поточні активи фінансуються за рахунок короткострокових пасивів;

- агресивна – формування необоротних активів та постійної частини оборотних за рахунок довгострокових пасивів, варіативної частини оборотних активів – за рахунок поточних пасивів;

- компромісна – передбачає фінансування необоротних активів, постійної частини та 50 % варіативної частини оборотних активів за рахунок довгострокових пасивів, решти оборотних активів – за рахунок поточних пасивів;

- консервативна – передбачає використання переважно довгострокових пасивів для фінансування формування активів підприємства.

Таким чином, управління оборотним капіталом є складним, водночас, важливим процесом, раціональна організація якого сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому за рахунок забезпечення його оборотними активами потрібного кількісного та якісного складу, оптимізації витрат на їх залучення та використання, підтримки достатнього рівня ліквідності та платоспроможності.

Список використаної літератури:

1. Латишева І. Л. Аналіз політики управління оборотним капіталом торговельних підприємств // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2015. – № 1(45), Т. 1. – С. 144-147.

2. Морозюк Д. І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 1. – С. 114-119.

3. Стеценко Н. А. Система управління оборотним капіталом підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 3, Т. 3. – С. 258-262.

4. Фроленко Р. В. Аналітична складова управління оборотним капіталом підприємства: концептуальний підхід // Інноваційна економіка. – 2016. – № 1-2. – С. 98-103.

5. Чубка О. М., Рудницька О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 640 : Проблеми економіки та управління. – С. 440-445.